

Vältalat om slakten vid Lund

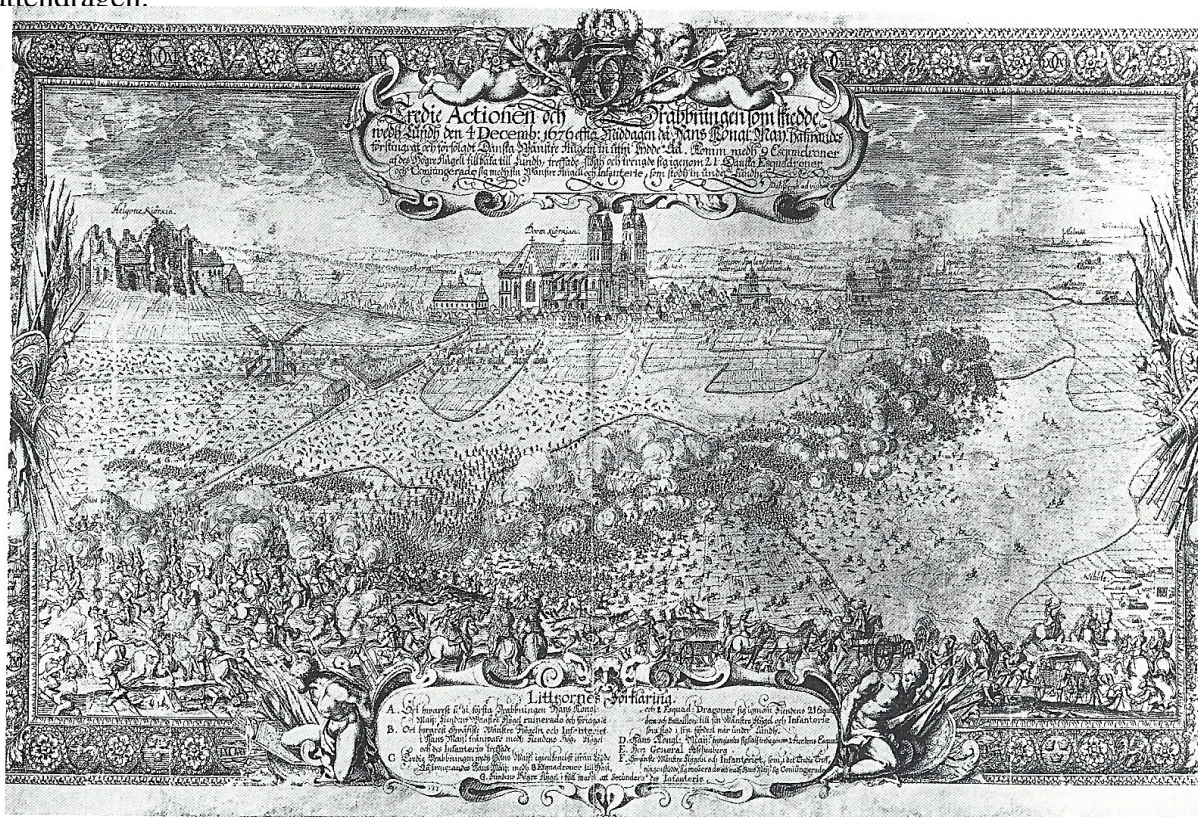
Berättarkvällen den 8 november 2017 blev blodig. Alla har väl hört talas om slaget vid Lund 1676 men här blev det vältalat om händelserna före, under och efter. Göran Larsson, historiker, stadsarkivarie, museichef och författare disponerade sin timslånga föreläsning och bildsatte den så att döden vid Lund blev ruggigt ”levande”. I fantasin hördes muskedunder och stack krutrök i näsa och ögon. Omkring 9000 svenskar och danskar strök med i ett krigsförlopp, som de i antal och styrka underlägna svenskarna borde ha förlorat.

Ibland har historien stått och vinglat på kanten. Hade Skåne förblivit danskt eller slutstriden bara uppskjutits till något ännu värre?

Nils Bielke, adelsman, fältmarschalk och kungligt råd, skrev direkt efter slaget ett brev som finns bevarat, som dokument en ögonvittnesskildring som knappast kan betvivlas,

Göran berättade om ett ”Stor-Sverige” med Finland och domäner runt Östersjön men med bara 1,5 miljon föga skattedugliga invånare. Men som understödstagare från Frankrike kunde landet fortsätta att bedriva krig.

I Danmark jäste revanschlusten efter 1658 och i juni 1676 landsattes 15 000 man vid Råå, fästningen Kristianstad belägrades och föll och snart var det bara Malmö som höll stånd. Men en något mindre svensk här drog ner mot Lund och det blev frontställningar längs de öst-västliga vattendragen.

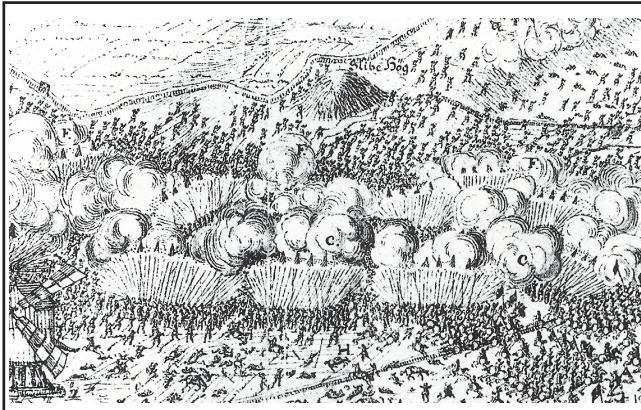
Mellan ”Helgone Kiörkia” i ruiner och ”Doom Kiörkia” stod en väderkvarn som vittne, när det drog ihop sig till slag. Erik Dahlbergh tecknade.

Ögonvittnen, tecknande rådsmanen Erik Dahlberg, tv, och skrivande fältmarschalken Nils Bielke.

Erik Dahlbergh
(1645-17039 tecknade de våldsamma krutröksmolnen från pistoler, gevär och tunga muskötter vid Lund. Dahlbergh hade kollat isen åt Karl X Gustav före tåget över Bält.

Nils Bielke, var i motsats till Dahlberg, född adlig. Han skrev omedelbart efter slaget ett brev som finns bevarat och som därför är bästa möjliga närvaroskildring.

Vad det betydde för allmogen att härar med soldater och hästar skulle utfordras kan vara svårt att föreställa sig. Kriget tog allt. Skåne hade då ungefär 100 000 invånare och med soldathorderna utökades befolkningen plötsligt med 25 procent. Att det var en katastrof för bönderna gjorde Göran Larsson tydligt, och när det närmade sig höst och vinter, blev det farligt för alla. Då var det egentligen inte läge för krig, men det var i början av december som det ändå drog ihop sig.

Katastrof för allmogen

Göran hade räknat på åtgången av foder och vatten till hästarna, tonvis med gräs och hö, ett par hundra kubikmeter vatten per dygn. Byns Skälshög utplånades helt. Soldaterna blev sjuka och 3000 i de svenska leden dog, innan ett enda skott hade avlossats och innan den tecknande historieskildraren Erik Dahlbergh hade testat isen på Kävlingeån (han gjorde det också före tåget över Bält). Anfallet var ett närmast desperat beslut av Karl XI och Rutger von Ascheberg, generalguvernören över Skåne. Trakten kring Gyllenkrokarnas slott Svenstorp, Söndre Hwidinge (Södervidinge) och in mot platsen för Lunds Allhelgona kyrka skövlades i blod och död. Men Karl XI, Erik Dahlbergh och Rutger von Ascheberg red mellan härarna – tänk om en kula hade träffat kungen (som senare efterträdaren Karl XII), vad hade historieskrivarna då fått att skildra? I Lund satt biskop Winstrup med hustrun Dorotea och undrade över vilken kung som skulle bjudas på middag. I deras kungarum har både Christian V och Karl XI kinesat.

Det var 1995 som en massgrav hittades vid Norra Nöbbelöv. Sporrar, knappar, sönderslagna skallar bekräftade att man hade hittat slagfältet och sedan dess har krigsarkeologer hittat mer som vittnar om det värsta slaget i nordisk historia.

När krutet tagit slut, använde man bösskolvarna till att slå ihjäl fiendesoldaterna.

Folkskolan 175 år

Så gick 150 år i det fattiga men stormaktsgalna Sverige, innan någon kunde tänka befolkningen som odelad. Det var krigsbelönad adel, det var präster, borgare (handlare) och bönder. Men barnen behövde lära sig något och de mycket provisoriska skolor som fanns med kanske någon avsuttent soldat som lärare måste ersättas med något bättre, något som alla skulle få del av. Sverige skulle lyftas. Även flickor skulle få gå i skola. Nu är det 175 år sedan landets 2308 socknar fick obligatorisk folkskola (men ett sådant jubileum kunde lilla Käglinge faktiskt fira redan 1983!).

Media före media. "Min fader han sådde, han sådde..."

Ambitiös jubileumsutställning kommer

Det kommer på nyåret en ambitiös utställning, "En sagolik skola", till Malmö om folkskolan. Vi tittade på bilder som visade att en skrift finns om skolorna i Oxie, det berättades så att det skulle kunna skrivas även om byarnas andra skolor. De första barnen i obligatorisk skola föddes 1835 och släktforskaren Gert-Ove Ohlin i Käglinge har följt upp tre av dem och återkommer till våren med fler berättelser om vad som hände dem som blev först i riktig skola här i Oxie-byarna. Detta avrundades med ett tjog (ett mått som man fick lära sig) skolplanscher som Kjell & Barbro Wahlborg fotograferat och som visade hur bildmässigt man tänkte långt, långt före televisionens och de inträngande naturprogrammets tid.

Per Ragnarson